

Til Stortingets Familie- og kulturkomite

Høring Meld.St. 22 (2022–2023) *Kunstnarkår*

Norges museumsforbund (NMF) er glad for at Kultur- og likestillingsdepartementet har lagt frem stortingsmeldingen «Kunstnarkår». Den har vært ventet lenge og er viktig for rammene for kunstneres vilkår og mulighet for å utvikle sine kunstnerskap. NMF har gjennom høringer som har berørt kunstnerne og deres økonomi de siste årene, anerkjent behovet for å sikre kunstnere bedre rammebetingelser for utøvelse av sitt virke.

Pandemitiltaket Regjeringen iverksatte, med bevilgning av øremerkede midler til innkjøp av billedkunst, kunsthåndverk og design i kunst- og kunstindustrimuseene, var et svært godt tiltak. Det bidro både til å øke andelen samtidskunst i museene og utjevne skjevheter i samlinger, blant annet knyttet til kjønnsbalanse. Samtidig styrket tiltaket kunstnerøkonomien. Museene er svært glade for disse tilskuddene og ser gjerne at det gis tilsvarende øremerkede bevilgninger fremover. Museene har begrensede ressurser til innkjøp. I en presset økonomi, som de fleste museene melder at de har i dag, er det krevende å prioritere innkjøp til samlingene. Museenes innkjøp av samtidskunst er sammen med utstillingshonorar, produksjonsmidler og -vederlag i forbindelse med utstillinger, med på å styrke kunstnerøkonomien. En trygg og solid museumsøkonomi er derfor avgjørende for museenes mulighet til å bidra til å øke samarbeidet med kunstnere gjennom utstillinger og innkjøp.

Flere av hovedmålene og delmålene i meldingen er derfor aktuelle for NMF å kommentere. Det er positivt at man i KUDs forslag til 2024-budsjett foreslår å styrke Statens kunstnerstipend med flere hjemler. Det vil gi flere kunstnere mulighet til å virke som kunstnere. Samtidig minner vi om den særlige plikten norske myndigheter har gjennom ratifiseringen av UNESCOs konvensjon om immateriell kulturarv til å styrke og videreutvikle *særskilte* kunstneriske yringsformer, som folkekunst og duodji. Kvote for folkekunst og immateriell kulturarv i Statens kunstnerstipend har vært uendret i flere år. NMF minner om viktigheten av å øke antallet kvoter på dette området.

Urfolk og nasjonale minoriteter (kap. 6)

NMF er svært glad for at man i kapittel seks løfter frem kunsten knyttet til urfolk og nasjonale minoriteter, og støtter synspunktene som fremmes. Vi vil særlig trekke frem prioriteringene for å «betre driftsvilkåra for dei samiske musea». Dette er i tråd med innspill NMF har gitt til statsbudsjett og i høringer over flere år. Vi støtter også helhjertet at man skal sikre fremdrift i prosjektet om nybygg for RiddoDuottarMuseat. NMF vil understreke at det er viktige samlinger knyttet til Saviomuseet/Tana og Varanger Museumssida og Hans Ragnar Mathiesens samling, som forvaltes av Árran som også er en del av «Kunst i Nord»-satsingen i Museumsmeldingen, som også vil ha behov for støtte i årene som kommer for at de nevnte kunstneres kunstnerskapskal kunne ivaretas og formidles på et forsvarlig nivå. Alle museene trenger flere ansatte, blant annet med kunsthistorisk og konserveringskompetanse, men også tilstrekkelige lokaler for å forvalte og formidle disse samlingene. Støtte til arbeidet i Arkiverket/ Samisk arkiv og Tromsø museum om sikring av joike-arkivet er også viktig for museene.

NMF har merket seg at man i meldingen erkjenner at faglig sterke museer vil bidra til å sikre formidling av samisk kunst og kultur, og at det å «styrkje samiske museum vil, gjennom auka samhandling, gjere samisk kunst meir synleg og bygge meir kunnskap om denne kunsten også i andre museum og institusjonar». (s. 70) Utøvelse av en aktiv samfunnsrolle er særlig viktig i de samiske kunstmuseene fordi de ofte kan være de eneste kulturinstitusjonene i lokalsamfunnet.

NMF er glad for at man har tatt inn sentrale signaler fra rapporten som Sannhets- og forsoningskommisjonen la frem 1. juni om behovet for å styrke samarbeidet mellom museene som støttes av Sametinget, museer som formidler nasjonale minoriteter og de øvrige museene i Norge. Dette er også et tydelig uttalt mål i den siste Museumsmeldingen, og NMF forventer konkrete tiltak knyttet til samarbeid i Budsjett 2025.

Rimelig betaling for kunstneres arbeid (kap. 9)

Utstillingsvederlag, produksjonsmidler og honorar for kunstneres arbeid med utstillinger i museene. Kunstmuseene er viktige visningssteder for kunst, og innkjøp, honorering, produksjonsmidler og utstillingsvederlag i forbindelse med utstillinger er både viktig for kunstnerøkonomien og for synliggjøring av kunsten. «Visningsstedene og kompetansen, ressursene og prioriteringene i kunstmuseene er derfor sentrale for arbeidsvilkårene til de visuelle kunstnerne.» (s. 65) understrekes det. Det er derfor positivt at KUD understreker at «Regjeringa vil halde fram arbeidet for å sikre ein solid institusjonsøkonomi i komande budsjettprosessar.» (s. 65)

NMF har merket seg at man under prioriteringer og videre oppfølging har gitt Kulturdirektoratet i oppdrag å utarbeide en strategi for rimelig betaling til kunstnere, og at arbeidet skal gjennomføres i samarbeid med kunstnerorganisasjonene og statlig finansierte kunst- og kulturinstitusjoner. NMFs søsterorganisasjon i Danmark, Organisasjonen Danske Museer, har sammen med Danske Billedkunstnere etablert minimumssatser for honorarer som kan brukes i samarbeidet mellom kunstnere og museer: <https://www.dkmuseer.dk/nyheder/ny-aftale-om-minimumshonorarer-for-kunstneres-arbejde-med-udstillinger-paa-museer-og-kunsthaller-i-danmark/> Konstnärernas Riksorganisation i Sverige har også fastsatte satser: <https://kro.se/konstnarers-forsorjning/uppdrag-avtal/>

Vi har merket oss at kunstnerorganisasjonene over tid har stilt spørsmål ved museenes vilje til honorering av selvstendig næringsdrivende kunstnere. NMF kjenner seg ikke igjen i dette, og det er derfor viktig å få fersk og kvalitetssikret kunnskap om dette for det videre arbeidet med strategi for rimelig betaling. Dette vil bli avgjørende både for kunstnerens kår og museenes muligheter for å øke samarbeid med kunstnere om gjennomføring av utstillinger. Klare retningslinjer er en fordel for alle parter. Vi mener det er potensial for flere museer å bidra til økt aktivitet regionalt, gitt at de gis økonomi til å gjøre det. Erfaringene med prøveordningen knyttet til utstillingshonoraret fra 2014 frem til i dag har vært svært positive, og kan gjerne utvides. NMF bidrar i Kulturdirektoratets arbeid med utviklingen av det visuelle kunstfeltet og vil fortsette å fremme relevante perspektiver. Det er viktig å understreke at økte kunstnerhonorarer, selv om de er øremerkede, også vil føre med seg

økte kostnader knyttet til utstillingsvederlag og produksjonskostnader for museene. Dette går hånd i hånd. Det nytter ikke å gi honorarmidler om museene ikke har midler til å betale for produksjon og vederlag.

Museene er imidlertid ikke salgskanaler for kunstnerens arbeider. De kan likevel ha en indirekte salgsfremmende effekt gjennom hvilke kunstnere som løftes frem i utstillinger, hvilke som kjøpes inn på utstillinger, hvilke gaver eller donasjoner man takker ja til. Dette er et etisk spørsmål museene må balansere i sitt arbeid med kunstfeltet.

Opphavsrett, vederlag og kulturpolitiske ordninger (kap. 11)

Det er positivt at man ønsker å reforhandle avtalen om utstillingsvederlag, og at det arbeides med å få kartlagt praksis slik at man kan se om institusjonene oppfylder avtalen. Kunstfeltet er svært annerledes i dag enn det var sist forhandling av utstillingsvederlaget ble forhandlet. NMF ber om at det tas høyde for at museene ofte bidrar med store produksjonsbudsjetter til kunstnerne i forbindelse med utstillinger. Som regel er dette verdier som kunstnerne tar med seg videre i sine kunstnerskap, og andre ganger er det snakk om fullfinansierte, temporære kunstverk som kun eksisterer i en gitt utstillingsperiode. NMF bidrar gjerne med kunnskap fra museumsfeltet utformingen av en oppdatert vederlagsavtale.

Retningslinjene i Åndsverkloven er fortsatt under utvikling, og det er en ny forskrift knyttet til digitalmarkedsdirektivet ute til høring med frist i mars 2024. NMF har i tidligere høringer understreket at museenes oppdrag som formidlere av kulturarven og myndighetenes krav om tilgjengelighet for allmenheten støter mot vederlagskrav man ikke har råd til å innfri. Det fører ofte til at man avstår fra å publisere. Det er rimelig at museer skal betale for bruk av verk på nettsider og formidling, men vi mener fortsatt det må skilles bedre mellom kommersiell og ikke kommersiell bruk av verk. Det er behov for bedre avtaler for dette innen flere områder, blant annet for foto der man så langt ikke har lyktes med å få til noen avtaler. Også andre kunstfelt berører flere av medlemmene.

For museene vil også nye bestemmelser knyttet til digitalmarkedsdirektivet, og reglene om forholdet mellom plattformtilbydere og opphaver for innhold lastet opp av brukere og unntak for, eller avgrensninger for undervisningsinstitusjoner, forskningsinstitusjoner og kulturarvsinstitusjoner som bibliotek og museum være avgjørende for formidlingsmuligheten overfor publikum. (s. 112)

Avsluttende kommentar

Norges museumsforbund er glad for at meldingen fremhever betydningen av arbeidet med å fremme norsk kunst i utlandet, og at Kulturdepartementet signaliserer spisset innsats på dette feltet i samarbeid med Utenriksdepartementet. Museumsforbundet understreker viktigheten av at et slikt arbeid foregår i nær dialog med sektoren, slik at det kan utformes langsiktige strategier knyttet til internasjonalisering av norsk kunst, som er forankret i norske museer og deres samlinger. Vi regner med at dette tas inn i det pågående arbeidet med internasjonal strategi i Kulturdepartementet.